

Socialförsäkringar i valrörelsen

MÅRTEN PALME

Socialförsäkringarna har under senare år reformerats kraftigt och spelat en ganska framträdande roll i den politiska debatten. Pensionssystemet har varit föremål för en genomgripande reform; bakgrunden till den stigande sjukfrånvaron har debatterats intensivt; att förtidspensionering – det som nu kallas övergång till sjukersättning – blivit allt

vanligare i yngre åldrar har också uppmärksamrats.

Kommer – mot denna bakgrund – socialförsäkringarna att spela en framträdande roll i valrörelsen? Nej, jag tror inte det av tre skäl. För det första, sjuktalet går för närvarande stadigt ner och det är troligt att denna trend kommer att fortsätta fram till valet. Det kommer därför att vara svårt att frammana bilden av ett samhälle i förfall, eller av att regeringens politik varit helt misslyckad, trots att nivån på sjukskrivningarna fortfarande är hög.

För det andra tror jag att socialför-

VALSPECIAL

Mårten Palme är professor i nationalekonomi vid Nationalekonomiska institutionen på Stockholms universitet. Hans forskning har under senare år främst varit inriktad på hur olika socialförsäkringar påverkar samhälls-ekonomi. marten.palme@ne.su.se

---

⁵ Detta innebär emellertid inte att positiva introduktionsprogram inom ramen för flyktingmottagande som finns i mindre städer och kommuner bör skrotas.

säkringar med tämligen höga ersättningsnivåer har ett ganska brett folkligt stöd. Moderaterna har successivt backat från sina tidigare krav på radikala sänkningar av ersättningarna. Den s k Alliansens förslag om ändrade beräkningsgrunder för sjukpenningen förefaller alltför teknisk för att väcka några starkare känslor i valrörelsen.

För det tredje eftersträvar regeringen – åtminstone under den närmaste tiden – enighet om socialförsäkringarna. Hedborgskommissionen (som har fått i uppdrag att studera socialförsäkringarna) kommer att lämna över sitt material till en parlamentarisk utredning först efter valet. Tanken med den konstruktionen är troligen att undvika att socialförsäkringarna kommer upp i valrörelsen, för att sedan hanteras i en bredare parlamentarisk kompromiss.

Det finns stora fördelar med enighet. Förmånerna blir inte beroende av valresultatet – även om reglerna för t ex sjukpenningen trots detta förändrats gång på gång under senare år. Det är också tydligt att det är mycket lättare att komma överens om inte partierna i förväg hinner binda upp sig till olika förslag. Pensionsreformen är typexemplet på detta: frågan diskuterades inte utanför en sluten krets innan kompromissen om det nya pensionssystemet förelades riksdagen. Många andra länder lider fortfarande av att de har uppenbart

ohållbara allmänna system som inte reformerats.

Det finns, som jag ser det, också nackdelar med en långt driven enighet. En politisk debatt ger medborgarna delaktighet i viktiga beslut. Debatten lär dem också principiella grunder för olika system. Jämfört med ATP, känner förmodligen relativt få till grunderna för det nya systemet. En annan nackdel är att det är svårt att ändra uppenbart illa fungerande system. PPM är ett sådant exempel. Många framtida pensionärer kommer, mest i onödan, att betala 20-30 procent av sina pensionsinbetalningar i administrationskostnader. Den politiska kritiken av systemet inskränker sig idag till att kulturminister Leif Pagrotsky årligen deklarerar att han själv inte aktivt kommer att välja PPM-fond. Att ändra systemet skulle däremot innebära att uppgörelsen om pensionsreformen bryts upp.

Det som återstår att se, och som samtidigt är av störst vikt för att socialförsäkringssystemet ska kunna förbättras, är att något av de större politiska partierna tar initiativet till att den process som inletts med Hedborgskommissionen leder till genomgripande och hållbara förändringar. Att sjukpenningssystemet förändrats så många gånger och de stora fluktuationerna i sjuktalet visar att det befintliga systemet har grundläggande brister.